

ידע כל דוד ודוד

על רקע האנטישמיות ההולכת וגוברת ומספר הניצולים שהולך ופוחת, קורס ייחודי של מכון שם עולם מכשיר את בני הדור השני להעביר את זיכרון השואה הלאה ומעניק להם את הכלים לעמוד מול קהלים לא־יהודיים • "זה חשון במיוחד לאור העובדה שהבערות והכחשת השואה החלו לשלוט בעולם", אומרת נאוה סמל, ממרצי הקורס

אילנה שטוטלנד

ל

פני כשלושה חודשים יצא בסין ספרה של הסופרת והמחזאית נאוה סמל, "לעוף מכאן". מדובר בספר נומינטיבי עליו, אומרת סמל, "זה חשוב מאוד".

יש בן 30 שנה שעוסק בשואה ומדבר על העברת זיכרון של ניצול שואה מצפון אפריקה לנערה ישראלית בשנים הראשונות של מדינת ישראל, מספרת סמל. "בשנה שעברה הייתי בסין, פגשתי את האנשים של הוצאת הספרים ולא הבנתי למה מתוך כל הספרים שלי הם בחרו דווקא את הספר הזה".

מה גילית? "התברר לי שהסינים עוסקים בסוגיית הזיכרון בשל צלקת וטראומה לאומית שלהם. מדובר בטבח נאנג'ינג, שבו בשנת 1937 טבחו היפנים 300 אלף מתושבי העיר נאנג'ינג. זה היה טבח נורא, שבו שאר כשריטה מרממת בוהות הלאומית הסינית. נותרו מעט מאוד שורדים מזה טבח הזה, ובשנים האחרונות הם מתייחסים שים דרך שבה השורדים יעבירו מידע לצעירים. ואז בעצם הנבנת ההיסטוריה של חוזה כלי עבודה, שבאמצעותו הטראומה של שנות השואה תשמש להם מראה לטראומה שלהם".

מחר יציג יום הזיכרון הבינלאומי לשואה, בתאריך שבו לפני 72 שנים, ב-27 בינואר 1945, שוחרר מחנה ההשמדה אושוויץ בידי הצבא האדום. ככת דוד שני שאמה שררה את אושוויץ, סמל לא מסתפקת בהעברת זיכרון השואה בעולם דרך ספריה. היא גם מרצה אורחת בקורס "שליחי זיכרון בחזית הנחלת השואה" של מכון שם עולם – מכון שואה ואמונה לחינוך, תיעוד ומחקר. מטרת הקורס היא

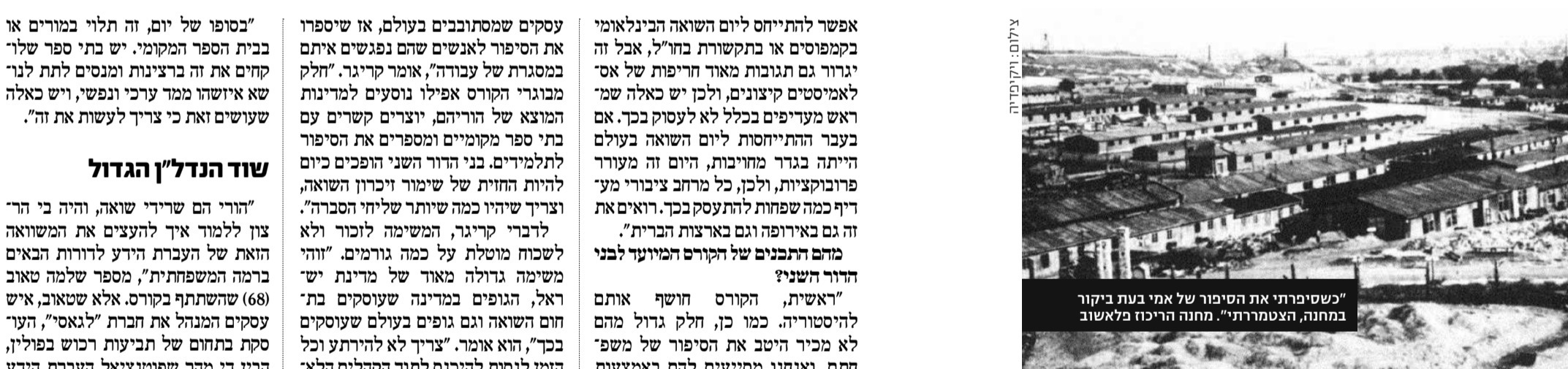
הרב אברהם קריגר, ראש מכון שם עולם (בתמונה): חלק מבוגרי הקורס נוסעים למדינות המוצא של הוריהם, יוצרים קשר עם בתי ספר מקומיים ומספרים את היסטוריהם לתלמידים. בני הדור השני הופכים כיום להיות החזית של שימור זיכרון השואה"

צילום: נתן שם עולם

"צריך שיהיו כמה שיותר שליחי הסברה", אנונימי במצעד החיים באושוויץ, מאי 2016 צילום: רויטרס

צילום: ויקימדיה

"כשסיפורי את הסיפור של אמי בעת ביקור במחנה, הצטרפתי". מחנה הריכוז פלאשוב

עושים טקס זיכרון. השקת הספר שלי התקיימה ביום הזיכרון, ויצאתי עם כל הצעירים של התיכון המקומי להניח פרחים ולהדליק נרות בתחנת הרכבת".

לא להירעת

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מספר ניצולי השואה שחיו בסוף שנת 2015 בישראל עמד על כ-200 אלף. בשנת 2020 צפו מספרם לרדת בכ-23%, ועד שנת 2030 בכ-65%. בשנת 2035 צפויים להישאר בחיים פחות מ-22% מאלה שחיו בסוף שנת 2015. הקורס "שליחי זיכרון בחזית הנחלת השואה", שמתקיים בכפר הרא"ה ובתל אביב, נועד להשאר את זוויות השואה בתודעה במציאות שבה מספרם של בני צולי השואה החיים הולך ופוחת, ואילו

אפשר להתייחס ליום השואה הבינלאומי כקמפוסים או בתקשורת בחו"ל, אבל זה יגורר גם תגובות מאוד חריפות של אסלאמיסטים קיצונים, ולכן יש כאלה שמראש מעדיפים בכלל לא לטקס בכך. אם בעבר ההתייחסות ליום השואה בעולם הייתה בגדר מחויבות, היום זה מעורר פרובוקציות, ולכן, כל מרחב ציבורי מעדיף כמה שפחות להתעסק בכך. רואים את זה גם באירופה וגם בארצות הברית".

מהם התכנים של הקורס המיועד לבני הדור השני?

"ראשית, הקורס חושף אותם להיסטוריה. כמו כן, חלק גדול מהם לא מכיר היטב את הסיפור של משפחתם, ואנחנו מסייעים להם באמצעות ארכיונים ומקורות אחרים לסגור כמה שניתן את הסיפור הפרטי שלהם. בנוסף לכך, בעזרת פסיכולוגיה ופסיכותרפיה אנחנו עוסקים בחוויה של גיליהם בבתי ספר הוראה, כל בני הדור השני יודעים לומר שלא זורקים אוכל, אבל כיוון שבני הדור הראשון מיעוט של דוברי על העולם הנפשי שלהם, הרי שהיבטים הנפשיים של הוריהם לא תמיד יודעים ומובנים להם". חלק חשוב נוסף בקורס עוסק בהנגשה בשליחות. "המשתתפים לומדים כל מיני מתודות כיצד מספרים סיפור, איך אפשר לעבוד בפני קהלים שונים ולספר את הסיפור המשולב – גם של הדור הראשון וגם של הדור השני, שהוא בעצם נייר הליקמוס של הדור הראשון", מסביר קריגר. בסופו של דבר, בוגרי הקורס אמורים לדבר כמה שיותר על נושא השואה בכל מסגרת שהם נמצאים בה. "אם אלה אנשי

עסקים שמסתובבים בעולם, או שיספרו את הסיפור לאנשים שהם נפגשים איתם במסגרת של עבודה", אומר קריגר. "חלק מבוגרי הקורס אפילו נוסעים למדינות המוצא של הוריהם, יוצרים קשרים עם בתי ספר מקומיים ומספרים את הסיפור לתלמידים. בני הדור השני הופכים כיום להיות החזית של שימור זיכרון השואה, וצריך שיהיו כמה שיותר שליחי הסברה". לדברי קריגר, המשימה לזכור ולא לשכוח מוטלת על כמה גורמים. "והיא משימה גדולה מאוד של מדינת ישראל, ראל, הגופים במדינה שעוסקים בתיחום השואה וגם גופים בעולם שעוסקים בכך", הוא אומר. "צריך לא להירעת וכל הזמן לנסות להיכנס לתוך הקהלים הלא־יהודיים. במכון שם עולם, למשל, אנו מנסים לקחת סטודנטים יהודים ברחבי העולם, שאולי לא הכי מחוברים להות היהודית שלהם, אבל דרך הסיפור של השואה להפוך אותם מעורבים ולהציב משקל שכנגד בתוך הקמפוסים מול הציפונות הפונדמנטליסטיות".

שוד הנדל"ן הגדול

"הורי הם שירידי שואה, והיה בי הריצון ללמוד איך להעצים את המשואה הזאת של העברת הידע לדורות הבאים ברמה המשפחתית", מספר שלמה טאוב, 68) שהשתתף בקורס. אלא שטאוב, איש חום השואה וגם גופים בעולם שעוסקים בכך", הוא אומר. "צריך לא להירעת וכל הזמן לנסות להיכנס לתוך הקהלים הלא־יהודיים. במכון שם עולם, למשל, אנו מנסים לקחת סטודנטים יהודים ברחבי העולם, שאולי לא הכי מחוברים להות היהודית שלהם, אבל דרך הסיפור של השואה להפוך אותם מעורבים ולהציב משקל שכנגד בתוך הקמפוסים מול הציפונות הפונדמנטליסטיות".

צילום: יזק אהרן

שמגיעים אלי אני משכנע להוציא חוברת על הסיפור המשפחתי שלהם למען הדור הבאים. ואילו לכל עורך דין פולני שעובר איתי, אני מספר על הפשע ההיסטורי שאירע בפולין וגם על שוד הנדל"ן הגדול בהיסטוריה. באירופה, למשל, יש נכסים יהודיים בשווי 150 מיליארד דולר. רק בפולין יש 40-30 מיליארד דולר מתוך הסכום הזה".

איך עורכי הדין מגויבים כשהם שומרים את הסיפורים?

"בהתחלה היה קשה. הם הסתכלו עלי עם פרצוף פוקר ואמרו: 'גם לנו היו צרות'. אבל לאט לאט הם נעשים הרבה יותר אמפתיים, הנושא מתחיל לעניין אותם, והם נעשים חלק מהסיפור. קרה לי גם ששופט פולני ביקש ממני תעודת פטירה של בן משפחה שנשלח למחנה שרפת באושוויץ. הקורס נתן לי הרבה יותר כוחות ליצור מודעות ולהסביר שלא הייתה לקורבנות פריבילגיה לקבל תעודות פטירה".

את הידע שצבר בקורס טאוב גם מעביר לבני נוער. "כשאני שוהה במלון בעיר קרקוב במסגרת עבודתי, אני תמיד פוגש שם קבוצות נוער מישראל או מארצות הברית", הוא מספר. "לעיתים אני מוזמן להצטרף לסיוורים שלהם ולספר את הסיפור המשפחתי שלי. לאחרונה הצטרפתי לקבוצה מארצות הברית לסיוור במחנה הריכוז פלאשוב. ביקרנו במחנה ואחרי זה המשכנו לביתו של קצין ה-SS ומפקד המחנה, אמוז גת, ולמרתף העניינים שבו עינה את קורבנותיו. עמדתו בביתו מול בני הנוער וסיפורת את הסיפור המשפחתי של אמי, סופיה ז'ל, שגם לה היה כמה מפגשים עם אותו רוצח. כשסיפורתי את הסיפור, הצטרפתי לא מחקר המקפא שהיה באותו יום, אלא מהסיפורים, והרגשתי את מה שאמי הרגישה אז".

בעקבות הקורס טאוב גם הפיק ספר לבני משפחתו בשם "לא ידענו שכל כך רבים מכס עינינו נותרו כאן", ובו עוסקים שמעל ומאחורי מספרים. "כל משפחה של אמי נרצחה בשואה", הוא מספר. "כשאמי חזרה לבדה ממחנות המוות לקרקוב, כשהיא לבושה עדיין בבגדים של אושוויץ, היא הגיעה לדיירה שבה גרה לפני המלחמה. פתחה לה את הדלת אישה זקנה ואמרה לה את המשפט: 'לא ידענו שכל כך רבים מכס עינינו נותרו כאן'. אמי הציצה לתוך הדירה וראתה בה את כל ההיחסים שהיו שלה. הכל מר שלמרת במכון שם עולם לקחתי גם למחנות האלה. למשל, חלק מהלקוחות ועזבה לעולם, כלי שום כוונה לחזור".

שלמה טאוב, השתתף בקורס (בתמונה): "שופט פולני ביקש ממני תעודת פטירה של בן משפחה שנשלח למחנות באושוויץ. הקורס נתן לי יותר כוחות ליצור מודעות ולהסביר שלא הייתה לקורבנות פריבילגיה לקבל תעודות פטירה"